

ulcisci. qua gloria aequabat se Tiberius priscis Imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem veterant; prodiderantque. Ceterum Arminius, abscedentibus Romanis et pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit, petitusque armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit: liberator haud dubie Germaniae, et qui non primordia Populi Rom. sicut alii Reges Ducisque, sed florentissimum imperium lacessierit: proeliis ambiguus, bello non victus. septem et triginta annos vitae, duodecim potentiae explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes; Graecorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER TERTIVS.

BREVIARIVM LIBRI.

CAP. 1. *Agrippina, cum urna ferali, magno planctu passim excipitur.* 2. *Funerum solemnia. Primores urbis obvii.* 3. *Tiberius, Augusta et Antonia publico abstinent.* 4. *Moeror publicus.* 5. *Tiberius, parcus visus in honorando funere,* 6. *excusat se et populum erigit.* 7. *Iustitium omissum.* *Drusus ad Illy-*

TACITVS I.

G

ricus exercitus abijt; 8. *Piso ad Drusum*, 9. *inde Romam alacri animo*. 10. *Mox accusatur. Princeps caussam ad Senatum remittit*. 11. *Patroni reo quaesiti*. 12. *Tiberii oratio ad Patres*. 13. *Accusatorum criminationem* 14. *reus male diluit. In eum iudices haud prouisi; populus offensissimus*. 15. *Plancina caussam suam dissociat. Pisonis mors*, 16. *dubium an iussu, et ad Tiberium codicilli*. 17. *Piso filius absoluitur. Plancina Augustae precibus condonatur. Sententias in Pisonem* 18. *Princeps mitigat. Adulatio imprudens*. 19. *Drusus orat. Vipsania moritur*. 20. *Tacfarinas bellum in Africa renovat*. 21. *id Apronii severitate opprimitur*. 22. *Lepida, suppositi partus, adulterii, beneficii accusata*, 23. *Tiberio perplexe agente, damnatur*. 24. *Silanus exsiliti veniam impetrat*. 25. *Lex Papia Poppaea. Delatores*. 26. *Excursus de legibus, quae initio paucae et simplices, paulatim primo, 27. dein inmensum auctae. 28. earum correctio tentata*. 29. *Nero Germanici, ad honores promotus; Iuliam ducit, Drusi filiam*. 30. *Volusii et Sallustii mors et elogium. Aulae potentia infida*.

31. *Tiberius et Drusus Coss. Irreverentia iuuentutis notata. Viarum cura*. 32. *Tacfarinas turbat iterum. Lepidus Asiae Proconsul*. 33. *Vxores a provinciis arcet Caecina; 34. ei repugnat Val. Messalinus, adstipulante Druso*. 35. *Blaesus Proconsul Africae*. 36. *Abusus imaginum Principalium* 37. *repressus a Druso*. 38. *Accusati repetundarum, maiestatis. Thraciae motum* 39. *Velleius comprimit*. 40. *Gallia ducibus Floro et Sacroviro rebellat*. 41. *Andecavos coerces Aviola; Turonios opprimat*. 42. *Florus sua manu cadit. finis Treverici tumultus*. 43. *Aeduos turbat Sacrovir; 44. Romam percellit, non Tiberium*. 45. *Silius* 46. *Gallos fundit, crupellarios caedit. Sacrovir sibi manum infert*. 47. *Tiberius*

simulat iter in Gallias. 48. Quirini mors honestata. 49. Lutorius accusatus 50. defenditur a Lepido, 51. necatur in carcere. SC. de differenda poena.

52. *Aediles de luxu coercendo agunt. Senatus rem remittit ad Principem. 53. 54. hic medicinam a tempore sperandam pronuntiat. 55. Paullatim sponte mutati mores. 56. Tribunitia potestas petita Druso et 57. impetrata cum adulatione Patrum. 58. Flamen dialis ambit provinciam. 59. alii obsistunt. Drusus superbia notatur. 60—63. Imago libertatis. Asyla Graecarum civitatum Senatus examinat et modum praescribit. 64. Augustae morbus. Tiberii in matrem non sincerus amor. 65. Tempora foeda adulatione infecta. 66. C. Silanus, repetundarum et maiestatis postulatus 67. a multis urgetur et a Principe ipso et 68. damnatur. Dolabellae adulationem 69. reprimit Tiberius et sententias mitigat. 70. Cordus, Ennius, Capito rei. 71. Equestris Fortuna. Ius Flaminium. 72. Basilica Pauli. Pompeii theatrum. 73. Tacfarinatis petitio impudens. 74. Blaesus eum adgreditur. fratrem eius capit; nec bellum conficit. 75. Mors Salonini, Capitonis, 76. Iuliae, cuius solemne funus. Haec triennio gesta*

M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.

TIBERIO IMP. IV. ET DRVSONERONE II. COSS.

C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

Nihil intermissa navigatione hiberni maris, Agrippina Coreyram insulam advehitur, litora Calabriae contra sitam. Illic paucos dies componendo animo insumit, violenta luctu, et nescia tolerandi. Interim, adventu eius audito, intimus quisque amicorum, et plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e municipi-

piis, pars officium in Principem rati, plures illos secuti, ruere ad oppidum Brundisium; quod naviganti celerrimum fidissimumque adpulsu erat. Atque, ubi primum ex alto visa classis, complentur non modo portus et proxima maris, sed moenia ac tecta, quaque longissime prospectari poterat moerentium turba et rogitantium inter se, *silentione, an voce aliqua egredientem exciperent?* neque satis constabat, quid pro tempore foret: cum classis paullatim successit, non alacri, ut adsolet, remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis, feralem urnam tenens, egressa navi, defixit oculos, idem omnium gemitus: neque discerneres, proximos, alienos, virorum feminarumve planctus: nisi quod comitatum Agrippinae, longo moerore fessum, obvii et recentes in dolore anteibant.

II. Miserat duas praetorias cohortes Caesar, addito, *ut magistratus Calabriae Apulique et Campani suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur.* Igitur Tribunorum, Centurionumque humeris cineres portabantur; praecedebant incompta signa, versi fascies: atque, ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati Equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum solennia, cremabant. etiam quorum diversa oppida, tamen obvii, et victimas atque aras Diis Manibus statuentes, lacrimis et conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est cum Claudio fratre liberisque Germanici, qui in urbe fuerant. Consules, M. Valerius et C. Aurelius (iam enim magistratum oceperant) et Senatus ac magna pars populi viam complere, disiecti, et, ut cuique libitum, flentes. aberat quippe adulatio, gnaris omnibus, laetam Tiberio Germanici mortem male dissimulari.

III. Tiberius atque Augusta publico abstinuere, inferius maiestate sua rati, si palam lamentarentur

an, ne, omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura, reperio, ullo insigni officio functam; cum, super Agrippinam et Drusum et Claudium, ceteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint: seu valetudine praepediebatur, seu victus luctu animus magnitudinem mali perferre visu non toleraverit. facilius crediderim, Tiberio et Augusta, qui domo non excedebant, cohibitam, ut par moeror, et matris exemplo avia quoque et patruus attineri viderentur.

IV. Dies, quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus inquires: plena urbis itinera, conlucentes per campum Martis faces. illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, *concidisse Rempubl.*, nihil spei reliquum, clamitabant; promptius apertiusque, quam ut meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam studia hominum accensa in Agrippinam; cum *decus patriae, solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen* adpellarent, versique ad coelum ac Deos *integram illi subolem, ac superstitem iniquorum*, precarentur.

V. Fuere, qui *publici funeris pompam* requirerent, compararentque, *quae in Drusum, patrem Germanici, honora et magnifica Augustus fecisset.* ipsum quippe *asperrimo hiemis Ticinum usque progressum, neque abscedentem a corpore simul urbem intravisse: circumfusum lecto Claudiorum Liviorumque imagines: defletum in foro, laudatum pro rostris: cuncta a maioribus reperta, aut quae posterius invenerint, cumulata.* At Germanico *ne solitos quidem, et cuicumque nobilitatis debitos honores, contigisse.* Sane corpus, *ob longinquitatem itinerum, externis terris quoquo modo crematum: sed tanto plura decora mox tribui par fuisse,*

quanto prima fors negavisset. non fratres, nisi unius diei via, non patrum, saltem porta tenus, obvium. ubi illa veterum instituta? propositam toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, et laudationes et lacrimas, vel doloris imitamenta?

VI. Gnarum id Tiberio fuit; utque premeret vulgi sermones, monuit edicto: *Multos inlustrium Romanorum ob Rempubl. obiisse; neminem tam flagranti desiderio celebratum. idque et sibi et cunctis egregium, si modus aduiceretur. non enim eadem decora Principibus viris et Imperatori Populo, quae modicis domibus aut civitatibus. convenisse recenti dolori luctum, et ex moerore solatia: sed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quondam D. Iulius, amissa unica filia, ut D. Augustus, ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam. Nil opus vetustioribus exemplis: quotiens Populus Romanus clades exercituum, interitum Ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. Principes mortales, Remp. aeternam esse. proin repeterent solennia; et, quia ludorum Megalesium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.*

VII. Tum, exuto iustitio, reditum ad munia; et Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis spe petendae e Pisone ultionis, et crebro questu, quod, vagus interim per amoena Asiae atque Aethiopiae, adroganti et subdola mora scelerum probationes subverteret. Nam vulgatum erat, missam, ut dixi, a Cn. Sentio famosam veneficium Martianam, subita morte Brundisii extinctam, venenunquam nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitii reperta.

VIII. At Piso, praemisso in urbem filio, datisque mandatis, per quae Principem molliret, ad Drusum pergit: quem haud fratris interitu trucem, quam remoto aemulo aequiorem sibi sperabat. Tiberius, quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter

iuvenem, sueta erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, *si vera forent, quae iacerentur, praecipuum in dolore suum locum*, respondit; *sed malle falsa et inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam*. Haec palam, et vitato omni secreto: neque dubitantur praescripta ei a Tiberio, cum incallidus alioqui et facilis iuuenta, senilibus tum artibus uteretur.

IX. Piso Dalmatico mari tramisso, relictisque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae, ducebatur. eaque res agitata rumoribus, *ut in agmine atque itinere crebro se militibus ostentavisset*. Ab Narnia, vitandae suspicionis, an, quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi deuectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caesarum adpulerat; dieque et ripa frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, et vultu alacres incessere. Fuit inter inritamenta invidiae domus foro imminens, festa ornatu, conviviumque et epulae, et celebritate loci nihil occultum.

X. Postera die Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulavit. contra Vitellius ac Veranium, ceterique, Germanicum comitati, tendebant, *nullas esse partes Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices et testes, mandata Germanici perlaturus*. Ille, dimissa eius caussae delatione, *ut priorem vitam accusaret*, obtinuit, petitumque est a Principe, *cognitionem exciperet*: quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et Patrum metuens; contra, *Tiberium spernendis rumoribus validum, et conscientiae matris innoxum esse: veraque aut in deterius credita, iudice ab uno facilius discerni: odium et invidiam apud multos valere*. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fama distraheretur. Igitur, paucis fa-

miliarium adhibitis, minas accusantium et hinc preceps audit, integramque causam ad Senatum remittit.

XI. Atque interim Drusus, rediens Illyrico, quamquam Patres censuissent, *ob receptum Maroboduum, et res priore aetate gestas, ut evans iniret*, pro lato honore, urbem intravit. Post quae reo, *L. Arruntium, T. Vinicium, Asinium Gallum, Aeserninum Marcellum, Sex. Pompeium patronos* petenti, iisque diversa excusantibus, *M. Lepidus et L. Piso et Livineius Regulus* adfuere, adrecta omni civitate, *quanta fides amicis Germanici, quae fiducia reo: satim cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius.* iis haud alias intentior populus, plus sibi in Principem occultae vocis aut suspicacis silentii permisit.

XII. Die Senatus Caesar orationem habuit meditato temperamento: *Patris sui Legatum atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum a se, auctore Senatu, rebus apud Orientem administrandis. illic contumacia et certaminibus asperasset iuvenem, exituque eius laetatus esset, an scelere extinxisset, integris animis diiudicandum. Nam, si Legatus officii terminos, obsequium erga Imperatorem, exiit, eiusdemque morte et luctu meo laetatus est; odero, seponamque a domo mea, et privatas inimicitias non vi Principis ulciscar: sin facinus, in cuiuscunque mortalium nece vindicandum, detegitur; vos vero et liberos Germanici, et nos parentes, iustis solatiis adfucite. simulque illud reputate, turbide et seditiose tractaverit exercitus Piso; quaesita sint per ambitionem studia militum; armis repetita provincia; an falsa haec in manus vulgaverint accusatores: quorum ego nimis studiis iure succenseo. Nam quo pertinuit, nudare corpus, et contrectandum vulgi oculis permittere, differri que etiam per externos, tanquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista, et scrutanda sunt?*

Defleo etquidem filium meum, semperque deflebo: sed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius sublevari, aut, si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit: vosque oro, ne, quia dolori meo caussa connexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiat. Si quos propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia et cura valet, iuvate periclitantem: ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. Id solum Germanico super leges praestiterimus, quod in curia potius, quam in foro, apud Senatum, quam apud iudices, de morte eius anquiritur. cetera pari modestia tractentur. nemo Drusi lacrimas, nemo moestitiam meam spectet, nec, si qua in nos adversa finguntur.

XIII. Exin biduum criminibus obiciendis statuitur, utque, sex dierum spatio interiecto, reus per tri-duum defenderetur. Tum Fulcinius vetera et inania orditur: ambitiose avareque habitam Hispaniam: quod neque convictum noxae reo, si recentia purgaret; neque defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitiis. Post quem Servaeus et Veranium et Vitellius, consimili studio, sed multa eloquentia Vitellius, obiecere: odio Germanici, et rerum novarum studio, Pisonem vulgus militum, per licentiam et sociorum iniurias, eo usque corrupisse, ut parens legionum a deterrimis adpellaretur: contra, in optimum quemque, maxime in comites et amicos Germanici, saevisse: postremo, ipsum devotionibus et veneno peremisse: sacra hinc et immolationes nefandas ipsius atque Plancinae: petitam armis Remp., utque reus agi posset, acie victum.

XIV. Defensio in ceteris trepidavit. nam neque ambitionem militarem, neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum Imperatorem infitari poterat: solum veneni crimen

visus est diluisse. quod ne accusatores quidem satis firmabant, *in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, infectos manibus eius cibos*, arguentes. quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia, et tot adstantium visu, ipso Germanico coram, id ausum. offerebatque familiaris reus, et ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diversa inplacabiles erant: Caesar, ob bellum provinciae inlatum; Senatus, nunquam satis credito, sine fraude Germanicum interiisse. * *scripsissent* expostulantes: quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere. Simul populi ante curiam voces audiebantur: *non temperatos manibus, si Patrum sententias evasisset*. effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias, ac devellebant, ni iussu Principis protectae repositaeque forent. Igitur inditus lecticae, et a Tribuno praetoriae cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur.

XV. Eadem Plancinae invidia, maior gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Caesari in eam liceret. atque ipsa, donec mediae Pisoni spes, *sociam se cuiuscumque fortunae, et, si ita ferret, comitem exitii* promittebat. Ut secretis Augustae precibus veniam obtinuit, paulatim segregari a marito, dividere defensionem coepit. quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis, durat mentem, Senatūque rursum ingreditur: redintegratamque accusationem, insensas Patrum voces, adversa et saeva cuncta perpesus, nullo magis exterritus est, quam quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perumperetur. relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit obsignatque, et liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur. dein, multam post noctem, egressa cubiculo uxore, *operiri fores* iussit:

et coepta luce, perfosso iugulo, iacente humi gladio, repertus est.

XVI. Audire me memini ex senioribus, visum saepius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos eius dictitavisse, *litteras Tiberii et mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud Patres, Principemque arguere, ni elusus a Sciano per vana promissa foret: nec illum sponte extinctum, verum immisso percussore. quorum neutrum adseveraverim: neque tamen oculere debui narratum ab iis, qui nostram ad iuventam duraverunt. Caesar, flexo in moestitiam ore, suam invidiam tali morte quaesitam apud Senatum, crebrisque interrogationibus exquirat, qualem Piso diem supremum noctemque exegisset. Atque illo pleraque sapienter, quaedam inconsultius respondente, recitat codicillos, a Pisone in hunc ferme modum compositos: *Conspiratione inimicorum, et invidia falsi criminis oppressus, quatenus veritati et innocentiae meae nusquam locus est, Deos immortales testor, vixisse me, Caesar, cum fide adversum te, neque alia in matrem tuam pietate: vosque oro, liberis meis consulatis: ex quibus Cn. Piso qualicumque fortunae meae non est adiunctus, cum omne hoc tempus in urbe egerit: M. Piso repetere Syriam dehortatus est. atque utinam ego potius filio iuveni, quam ille patri seni cessisset: eo impensius precor, ne meae pravitatis poenas innoxius luat. Per quinque et quadraginta annorum obsequium, per collegium Consulatus quondam D. Augusto, parenti tuo, probatus, et tibi amicus, nec quidquam post haec rogaturus, salutem infelicis filii rogo.**

XVII. De Plancina nihil addidit. Post quae Tiberius adolescentem crimine civilis belli purgavit: *patris quippe iussa, nec potuisse filium detractare: simul nobilitatem domus, etiam ipsius, quoquo modo meriti, gravem casum miseratus. Pro Plancina cum*

pudore et flagitio disseruit, *matris preces* obtendens: in quam optimi cuiusque secreti questus magis ardescabant: *id ergo fas aviae, interfectricem nepotis adspicere, adloqui, eripere Senatui? quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigisse! Vitellii et Veranii voce desletum Caesarem: ab Imperatore et Augusta defensam Plancinam! perinde venena, et artes tam feliciter expertas, verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque aviam, ac patrum sanguine miserrimae domus exsatiaret.* Biduum super haec, imagine cognitionis, absumptum; urgente Tiberio liberos Pisonis, *matrem uti tuerentur.* Et, cum accusatores ac testes certatim perorarent, respondente nullo, miseratio, quam invidia, augebatur. Primus sententiam rogatus Aurelius Cotta, Consul, (nam, referentem Caesare, magistratus eo etiam munere fungebantur) *nomen Pisonis radendum fastis, censuit; partem bonorum publicandam: pars, ut Cn. Pisoni, filio, concederetur, isque praenomen mutaret. M. Piso exuta dignitate, et accepto quinquagies sestertio, in decem annos relegaretur, concessa Plancinae incolumitate, ob preces Augustae.*

XVIII. Multa ex ea sententia mitigata sunt a Principe: *ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii, qui bellum patriae fecisset, Iuli Antonii, qui domum Augusti violasset, manerent.* et M. Pisonem ignominiae exemit, concessitque ei paterna bona; satis firmus, ut saepe memoravi, adversum pecuniam, et tum pudore absolutae Plancinae placabilior. Atque idem, cum Valerius Messallinus, *signum aureum in aede Martis Ultoris, Caecina Severus, aram ullioni statuendam, censuissent, prohibuit: ob externas ea victorias sacrari, dictitans; domestica mala tristitia operienda.* Addiderat Messallinus, *Tiberio et Augustae et Antoniae et Agrippinae Drusoque ob vindictam Germanici grates agendas, omiseratque*

Claudii mentionem. Et Messallinum quidem L. Aspre-
nas, Senatu coram, percunctatus est, *an prudens prae-*
risset? ac tum demum nomen Claudii adscriptum
est. Mihi, quanto plura recentium seu veterum re-
volvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis
in negotiis obversantur. quippe fama, spe, venera-
tione, potius omnes destinabantur imperio, quam,
quem futurum Principem fortuna in occulto tenebat.

XIX. Paucis post diebus Caesar auctor Senatui
fuit, *Vitellio atque Veranio et Serraeo sacerdotia tri-*
buendi. Fulcinio *suffragium ad honores* pollicitus,
monuit, *ne facundiam violentia praecipitaret.* Is finis
fuit ulciscenda Germanici morte, non modo apud il-
los homines, qui tum agebant, etiam secutis temporibus
vario rumore iactata. adeo maxima quaeque ambigua
sunt, dum alii quoquo modo audita pro com-
pertis habent; alii vera in contrarium vertunt. et
gliscit utrumque posteritate. At Drusus, urbe egres-
sus repetendis auspiciis, mox orans introiit. paucos-
que post dies Vipsania, mater eius, excessit, una
omnium Agrippae liberorum miti obitu. nam ceteros,
maniestum, ferro, vel creditum est, veneno aut
fame extinctos.

XX. Eodem anno Tacfarinas, quem priore aestate
pulum a Camillo memoravi, bellum in Africa reno-
vat, vagis primum populationibus, et ob pernicitatem
inultis: dein vicos excindere, trahere graves praed-
as: postremo, haud procul Pagida flumine, cohortem
Romanam circumsedit. Praeerat castello De-
crius, impiger manu, exercitus militia, et illam obsi-
dionem flagitii ratus. Is cohortatus milites, *ut co-*
piam pugnae in aperto facerent, aciem pro castris in-
struit. Primoque impetu pulsa cohorte, promptus
inter tela occursat fugientibus, increpat signiferos,
quod inconditis, aut desertoribus miles Romanus terga
daret: simul excepta vulnera, et, quamquam trans-

Handwritten notes:
Tacfarinas
fugit ab
handwritten notes

fosso oculo, adversum os in hostem intendit; neque proelium omisit, donec, desertus suis, caderet.

XXI. Quae postquam L. Apronio, nam Camillo successerat, comperta; magis dedecore suorum, quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate et e vetere memoria facinore, decumum quemque ignominiosae cohortis sorte ductos fusti necat. Tantumque severitate profectum, ut vexillum veteranorum, non amplius quingenti numero, easdem Tacfarinatis copias, praesidium, cui Thala nomen, adgressas, fuderint. quo proelio Rufus Helvius, gregarius miles, servati civis decus retulit; donatusque est ab Apronio torquibus et hasta. Caesar addidit civicam coronam, *quod non eam quoque Apronius, iure Proconsulis, tribuisset*, questus magis, quam offensus. Sed Tacfarinas, percussis Numidis, et obsidia adspernantibus, spargit bellum; ubi instaretur, cedens, ac rursus in terga remeans. et, dum ea ratio barbaro fuit, inritum fessumque Romanum impune ludificabatur: postquam deflexit ad maritimos locos, inligatis praeda, stativis castris adhaerebat: missu patris Apronius Caesianus, cum equite et cohortibus auxiliariis, quis velocissimos legionum addiderat, prosperam adversum Numidas pugnam facit, pellitque in deserta.

XXII. At Romae Lepida, cui, super Aemiliorum decus, L. Sulla ac Cn. Pompeius proavi erant, deferatur, *sinularisse partum ex P. Quirino, divite atque orbo. adiciebantur adulteria, venena; quaesitumque per Chaldaeos in domum Caesaris: defendente ream Manio Lepido, fratre. Quirinus, post dictum repudium adhuc infensus, quamvis infami ac nocenti miserationem addiderat. Haud facile quis dispexerit illa in cognitione mentem Principis: adeo vertit ac miscuit irae et clementiae signa: deprecatus primo Senatum, ne maiestatis crimina tractarentur: mox M. Servilium, e Consularibus, aliosque testes inlexit*

ad proferenda, quae velut reticere voluerat. idemque servos Lepidae, cum militari custodia haberentur, transtulit ad Consules; neque per tormenta interrogari passus est de his, quae ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum, Consulem designatum, dicendae primo loco sententiae: quod alii civile rebantur, *ne ceteris adsentiendi necessitas fieret*: quidam ad saevitiam trahebant. *neque enim cesurum, nisi damnandi officio.*

XXIII. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili *maiores suos ciens, ipsumque Pompeium*, cuius ea monumenta et adstantes imagines visebantur, tantum misericordiae permovit, ut, effusi in lacrymas, *saeva et detestanda Quirino clamarent, cuius senectae atque orbitati, et obscurissimae domui, destinata quondam uxor L. Caesari, ac D. Augusto nurus, dederetur.* dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aqua atque igni arcebatur. huic Drusus adsensit, quamquam alii mitius censuissent. mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius: *compertum sibi etiam ex P. Quirini servis, veneno eum a Lepida petutum.*

XXIV. Inlustrium domuum adversa (etenim haud multum distanti tempore Calpurnii Pisonem, Aemilii Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus, Iuniae familiae redditus. casum eius paucis repetam. Vt valida D. Augusto in Rempublicam fortuna, ita domi inprospera fuit, ob impudicitiam filiae acnceptis, quas urbe depulit, adulterosque earum morte aut fuga punivit. nam culpam, inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine *laesarum religionum ac violatae maiestatis* adpellando, clementiam maiorum, suasque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus,

simul cetera illius aetatis, memorabo, si, effectis in quae tetendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti Augusti adulter, quamquam non ultra foret saevitum, quam ut amicitia Caesaris prohiberetur, exsilium sibi demonstrari intellexit: nec, nisi Tiberio imperitante, deprecari Senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentia, qui per insignem nobilitatem et eloquentiam praecebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, Patribus coram, respondit, *se quoque laetari, quod frater eius e peregrinatione longinqua revertisset. idque iure licitum, quia non Senatusconsulto, non lege pulsus foret. sibi tamen adversus eum integras parentis sui offensiones: neque reditu Silani dissoluta, quae Augustus voluisset.* Fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est.

XXV. Relatum deinde de moderanda Papia Pop-paea, quam senior Augustus, post Iulias rogationes, incitandis caelibum poenis et augendo aerario sanxerat: nec ideo coniugia et educationes liberum frequentabantur, praevalida orbitate. Ceterum multitudo periclitantium gliscebat, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverteretur: utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut de principiis iuris, et quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum sit, altius disseram.

XXVI. Vetustissimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine poena aut coercionibus agebant: neque praemiis opus erat, cum honesta suoapte ingenio peterentur; et, ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At, postquam exui aequalitas, et pro modestia ac pudore ambitio et vis incedebat; provenere dominationes: multosque apud populos aeternum mansere. Quidam statim, aut postquam Regum pertaesum, leges maluerunt. Hae primo, rudibus hominum ani-

mis, simplices erant: maximeque fama celebravit Cretensium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox Atheniensibus quaesitores iam et plures Solon perscripsit. Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein Numa religionibus et divino iure populum devinxit: repertaque quaedam a Tullo et Anco: sed praecipuus Servius Tullius sanctorum legum fuit, quis etiam Reges obtemperarent.

XXVII. Pulso Tarquinio, adversum Patrum factiones multa Populus paravit tuendae libertatis, et firmandae concordiae: creatique decemviri, et accitis, quae usquam egregia, compositae duodecim tabulae, finis aequi iuris. nam secutae leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, saepius tamen disensione ordinum et apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latae sunt. Hinc Gracchi et Saturnini, turbatores plebis; nec minor largitor, nomine Senatus, Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili, omissum, quin multa et diversa sciscerentur: donec L. Sulla Dictator, abolitis vel conversis prioribus, cum plura addidisset, otium ei rei haud in longum paravit; statim turbidis Lepidi rogationibus, neque multo post Tribunis redita licentia, quoquo vellent, populum agitandi. Iamque non modo in commune, sed in singulos homines latae quaestiones: et corruptissima Republica plurimae leges.

XXVIII. Tum Cn. Pompeius tertium Consul, corrigendis moribus delectus, et gravior remediis, quam delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quae armis tuebatur, armis amisit. Exin continua per viginti annos discordia: non mos, non ius, deterrima quaeque impune, ac multa honesta exitio fuere. Sexto demum Consulatu Caesar Augustus, potentiae securus, quae Triumviratu iusserat, abole-

vit: deditque iura, quis pace et Principe uteremur. acriora ex eo vincla, inditi custodes, et lege Papia Poppaea praemiis inducti, ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium Populus vacantia teneret. sed altius penetrabant; urbemque, et Italiam, et quod usquam civium, corripuerant: multorumque excisi status: et terror omnibus intentabatur; ni Tiberius statuendo remedio, quinque Consularium, quinque et Praetoriis, totidem e cetero Senatu sorte duxisset, apud quos exsoluti plerique legis nexus modicum in praesens levamentum fuere.

XXIX. Per idem tempus Neronem, e liberis Germanici, iam ingressum iuventam, commendavit Patribus, utque *munere capessendi Vigintiviratus solveretur, et quinquennio maturius, quam per leges, Quae-sturarum peteret*, non sine inrisu audientium postulavit. praetendebat, *sibi atque fratri decreta eadem, petente Augusto.* sed neque tum fuisse dubitaverim, qui eiusmodi preces occulti inluderent. ac tamen initia fastigii Caesaribus erant: magisque in oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior necessitudo, quam avo adversum nepotem. Additur Pontificatus, et, quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi, admodum laetae, quod Germanici stirpem iam puberem adspiciebat. Auctum dehinc gaudium, nuptiis Neronis et Iuliae, Drusi filiae. Utque haec secundo rumore, ita adversis animis acceptum, quod filio Claudii socer Seianus destinaretur. polluisse nobilitatem familiae videbatur, suspectumque iam nimiae spei Seianum ultra extulisse.

XXX. Fine anni concessere vita insignes viri, L. Volusius, et Sallustius Crispus. Volusio vetus familia, neque tamen Praeturam egressa: ipse Consulatum intulit, Censoria etiam potestate legendis Equitum decuriis functus, opumque, quis domus illa inmensum viguit, primus accumulator. Crispum, Eque-

stri ortum loco, C. Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adscivit. atque ille, quamquam prompto ad capessendos honores aditu, Maecenatem aemulatus, sine dignitate Senatoria, multos triumphalium consulariumque potentia anteiit: diversus a veterum instituto, per cultum et munditias; copiaque et adfluentia luxu propior: suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par, eo acrior, quo somnum et inertiam magis ostentabat. Igitur, incolumi Maecenate, proximus; mox praecipuus, cui secreta Imperatorum inniterentur, et interficiendi Postumi Agrippae conscius, aetate protracta, speciem magis in amicitia Principis, quam vim tenuit, idque et Maecenati acciderat; fato potentiae, raro sempiternae, an satias capit, aut illos, cum omnia tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum est, quod cupiant.

XXXI. Sequitur Tiberii quartus, Drusi secundus Consulatus, patris atque filii collegio insignis. nam biennio ante Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo laetus, neque naturam tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quasi firmiandae valetudini, in Campaniam concessit, longam et continuum absentiam paullatim meditans: sive, ut, amoto patre, Drusus munia Consulatus solus impleret. Ac forte parva res, magnum ad certamen progressa, praebuit iuveni materiem apiscendi favoris. Domitius Corbulo, Praetura functus, de L. Sulla, nobili iuvene, questus est apud Senatum, *quod sibi interspectacula gladiatorum loco non decessisset.* pro Corbulone aetas, patrius mos, studia seniorum erant: contra Mamercus Scaurus et L. Arruntius aliique Sullae propinqui nitebantur. certabant orationibus, et memorabantur *exempla maiorum, qui iuventutis irreverentiam gravibus decretis notavissent.* donec Drusus apta temperandis animis disseruit; et satis

factum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullae, et oratorum ea aetate uberrimus erat. Idem Corbulo, *plurima per Italiam itinera, fraude mancipum et incuria magistratum, interrupta et impervia*, clamitando, executionem eius negotii libens suscepit: quod haud perinde publice usui habitum, quam exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus et hasta saeviebat.

XXXII. Neque multo post, missis ad Senatam litteris, Tiberius, *motam rursus Africam incursu Tacfarinatis*, docuit; *iudicioque Patrum deligendum pro Consule gnarum militiae, corpore validum et bello sufferendum*. quod initium Sex. Pompeius agitandi adversus M. Lepidum odii nactus, *ut socordem, inopem, et maioribus suis dedecorum, eoque etiam Asiae sorte depellendum*, incusavit, adverso Senatu, qui Lepidum *mitem magis, quam ignavum, paternas et angustias, et nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiae habendam* ducebat. Igitur missus in Asiam. Et de Africa decretum, *ut Caesar legeret, cui mandanda foret.*

XXXIII. Inter quae Severus Caecina censuit, *ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur; multum ante repetito, concordem sibi coniugem, et sex partus enixam: seque, quae in publicum statueret, domi servavisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per provincias quadraginta stipendia explevisset. Haud enim frustra placitum olim, ne feminae in socios aut gentes externas traherentur: inesse mulierum comitatu, quae pacem luxu, bellum formidine morentur, et Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus convertant. Non imbecillum tantum et imparem laboribus sexum, sed, si licentia adsit, saevum, ambitiosum, potestatis avidum: incedere inter milites, habere ad manum Centuriones: praesedissee nuper feminam exercitio cohortium, de-*

cursum legionum. Cogitarent ipsi, quotiens repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari: his statim adhaerescere deterrimum quemque provincialium: ab his negotia suscipi, transigi: duorum egressus coli, duo esse praetoria: pervicacibus magis et impotentibus mulierum iussis; quae Oppii quondam aliisque legibus constrictae, nunc vinclis exsolutis domos, fora, iam et exercitus regerent.

XXXIV. Paucorum haec adsensu audita, plures obturbabant, neque relatum de negotio, neque Caecilianam dignum tantae rei censorem. mox Valerius Messallinus, cui parens Messalla, ineratque imago paternae facundiae, respondit: *Multa duritiae veterum in melius et laetius mutata: neque enim, ut olim, obsideri urbem bellis, aut provincias hostilis esse. et pauca feminarum necessitatibus concedi, quae ne coniugum quidem Penates, adeo socios non onerent; cetera promiscua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis obeunda: sed revertentibus post laborem, quod honestius, quam uxorium levamentum? At quasdam in ambitionem aut avaritiam prolapsas. Quid? ipsorum magistratuum nonne plerosque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. corruptos saepe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes caelibes integros? placuisse quondam Oppii leges, sic temporibus Reipubl. postulantibus: remissum aliquid postea et mitigatum, quia expedierit. Frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si femina modum excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum animum male eripi maritis consortia rerum secundarum adversarumque. Simul sexum natura invalidum deserere, et exponi suo luxu, cupidinibus alienis. vix praesenti custodia manere inlaesa coniugia: quid fore, si per plures annos, in modum discidii, oblitterentur? Sic obviam irent iis, quae alibi peccarentur, ut*

*flagitiorum urbis meminissent. Addidit pauca Drusus de matrimonio suo. nam Principibus adeunda saepius longinqua imperii. Quotiens D. Augustum in Occidentem atque Orientem meavisse, comite Livia? se quoque in Illyricum profectum; et, si ita con-
ducat, alias ad gentes iturum, haud semper aequo animo, si ab uxore carissima, et tot communium liberorum parente, divelleretur.*

XXXV. Sic Caecinae sententia elusa. Et proximi Senatus die, Tiberius, per litteras castigatis oblique Patribus, quod cuncta curarum ad Principem reicerent, M. Lepidum et Iunium Blaesum nominavit, ex quis Proconsul Africae legeretur. Tum audita amborum verba, intentius excusante se Lepido, cum valetudinem corporis, aetatem liberum, nubilem filiam obtenderet: intellexereturque etiam, quod silebat, avunculum esse Seiani Blaesum, atque eo praevalidum. Respondit Blaesus, specie recusantis, sed neque eadem adseveratione, et consensu adulantium haud iutus est.

XXXVI. Exin promptum, quod multorum intimis questibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impune probra et invidiam in bonos excitandi, adrepta imagine Caesaris; libertique etiam ac servi, patrono vel domino cum voces, cum manus intentarent, ultro metuebantur. Igitur C. Cestius, Senator, disseruit: *Principes quidem instar Deorum esse: sed neque a Diis, nisi iustas, supplicum preces audiri, neque quemquam in capitolium aliave urbis templa perfugere, ut eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges et funditus versas, ubi in foro, in limine curiae, ab Anna Rufilla, quam fraudis sub iudice damnavisset, probra sibi et minae intenduntur, neque ipse audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppositam.* Haud dissimilia alii, et quidam atrociora circumstrepebant; precabanturque Drusum, daret ultio-

nis exemplum, donec accitam convictamque attineri publica custodia iussit.

XXXVII. Et Considius Aequus, et Coelius Cursor, Equites Rom. quod fictis maiestatis criminibus Magium Caecilianum, Praetorem, petivissent, auctore Principe, ac decreto Senatus puniti. Vtrumque in laudem Drusi trahebatur: *ab eo in urbe, inter coetus et sermones hominum, obversante, secreta patris mitigari. neque luxus in iuvene adeo displicebat. huc potius intenderet, diem editionibus, noctem conviviis traheret, quam solus, et nullis voluptatibus avocatus, maestam vigilantiam et malas curas exerceret.*

XXXVIII. Non enim Tiberius, non accusatores fatiscebant. Et Ancharius Priscus Caesium Cordum, Proconsulem Cretae, postulaverat repetundis; addito maiestatis crimine, quod tum omnium accusationum complementum erat. Caesar Antistium Veterem, e primoribus Macedoniae, absolutum adulterii, increpitis iudicibus, ad dicendam maiestatis causam retraxit, ut turbidum, et Rhescuporidis consiliis permixtum, qua tempestate, Cotye interfecto, bellum adversus nos volverat. Igitur *aqua et igni interdictum reo, adpositumque, ut teneretur insulae Macedoniae neque Thraciae opportuna.* Nam Thracia, diviso imperio in Rhoemetalcen et liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentia nostri discors agebat; neque minus Rhoemetalcen, quam Trebellienum, incusans, popularium iniurias inultas sinere. Coeletae Odrusaeque et Dii, validae nationes, arma cepere, Ducibus diversis, et paribus inter se per ignobilitatem: quae causa fuit, ne in bellum atrox coalescerent. pars turbant praesentia, alii montem Haemum transgrediuntur, ut remotos populos concirent: plurimi ac maxime compositi, Regem urbemque Philippopolim, a Macedone Philippo sitam, circumsidunt.

XXXIX. Quae ubi cognita P. Velleio, (is proximum exercitum praesidebat) alarios equites ac leves cohortium mittit in eos, qui praedabundi, aut adsumendis auxiliis, vagabantur. Ipse robur peditum ad exsolvendum obsidium ducit. Simulque cuncta prospere acta: caesis populatoribus, et dissensione orta apud obsidentes, Regisque opportuna eruptione, et adventu legionis. neque aciem aut proelium dici decuerit, in quo semermes ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

XL. Eodem anno Galliarum civitates ob magnitudinem aeris alieni rebellionem coeptavere: cuius extimulator acerrimus, inter Treveros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sacrovir. nobilitas ambobus et maiorum bona facta, eoque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. Ii secretis conloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula et coetus seditiosa disserebant, *de continuatione tributorum, gravitate fenoris, saevitia ac superbia praesidentium. et discordare militem, audito Germanici exitio, egregium resumendae libertati tempus, si ipsi florentes, quam inops Italia, quam imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitent.*

XLI. Haud ferme ulla civitas intacta seminibus eius motus fuit: sed erupere primi Andecavi ac Turonii. quorum Andecavos Acilius Aviola, Legatus, excita cohorte, quae Lugduni praesidium agitabat, coereuit. Turonii legionario milite, quem Visellius Varro, inferioris Germaniae Legatus, miserat, oppressi, eodem Aviola duce, et quibusdam Galliarum primoribus; qui tulere auxilium, quo dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent. spe-

ctatus et Sacrovir, intecto capite, pugnam pro Romanis ciens, *ostentandae*, ut ferebat, *virtutis*: sed captivi, *ne incesseretur telis*, *adgnosendum se praeuisse*, arguebant. Consultus super eo Tiberius, adspernatus est indicium, aluitque dubitatione bellum.

XLII. Interim Florus insistere destinatis, pellere alam equitum, quae, conscripta Treveris, militia disciplinaque nostra habebatur, ut, caesis negotiatoribus Romanis, bellum inciperet: paucique equitum corrupti; plures in officio mansere. Aliud vulgus obaeratorum aut clientium arma cepit: petebantque saltus, quibus nomen *Arduenna*, cum legiones utroque ab exercitu, quas Visellius et C. Silius adversis itineribus obiecerant, arcuerunt. praemissusque cum delecta manu Iulius Indus, e civitate eadem, discors Floro, et ob id navandae operae avidior, inconditam multitudinem adhuc disiecit. Florus incertis latebris victores frustratus, postremo, visis militibus, qui effugia insederant, sua manu cecidit. Isque Treverici tumultus finis.

XLIII. Apud Aeduos maior moles exorta, quanto civitas opulentior, et comprimendi procul praesidium. Augustodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir occupaverat, et nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adiungeret. simul arma, occulte fabricata, iuventuti dispertit. Quadraginta millia fuere, quinta sui parte legionariis armis; ceteri cum venabulis et cultris, quaeque alia venantibus tela sunt. adduntur e servitiis gladiatorum destinati, quibus more gentico, continuum ferri tegimen, *eruppellarios* vocant, inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur hae copiae, vicinarum civitatum, ut nondum aperta consensione, ita viritim promptis studiis, et certamine Ducum Romanorum, quos inter ambigebatur; utro-

que bellum sibi poscente. mox Varro, invalidus se-
necta, vigenti Silio concessit.

XLIV. At Romae, non Treveros modo et Aeduos, sed quatuor et sexaginta Galliarum civitates descivisse: adsumptos in societatem Germanos: dubias Hispanias: cuncta, ut mos famae, in maius credita. optimus quisque, Reipubl. cura, maerebat: multi odio praesentium, et cupidine mutationis, suis quoque periculis laetabantur: increpabantque Tiberium, quod, in tanto rerum motu, libellis accusatorum insumeret operam. An Iulium Sacrovirum maiestatis crimine reum in Senatu fore? extitisse tandem viros, qui cruentas epistolas armis cohiberent. miseram pacem vel bello bene mutari. Tanto impensius in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed, ut solitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat, modica esse et vulgatis leviora.

XLV. Interim Silius, cum legionibus duabus incedens, praemissa auxiliari manu, vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi, et Aeduis contermini sociique, in armis erant. Mox Augustodunum petiit propeo agmine, certantibus inter se signiferis, fremente etiam gregario milite: ne suetam requiem, ne spatia noctium opperiretur; viderent modo adversos et adspicerentur: id satis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem Sacrovir copiaequae patentibus locis adparuere. in fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, a tergo semermos. Ipse inter primores equo insigni adire, memorare veteres Gallorum glorias, quaeque Romanis adversa intulissent: quam decora victoribus libertas: quanto intolerantior servitus iterum victis.

XLVI. Non diu haec, nec apud laetos: etenim propinquabat legionum acies; inconditque ac militiae nescii oppidani neque oculis neque auribus satis

competebant. contra Silius, etsi praesumpta spes hortandi caussas exemerat, clamitabat tamen: *Pudendum ipsis, quod Germaniarum victores adversum Gallos tanquam in hostem, ducerentur. una nuper cohors rebellem Turonium, una ala Treverum, paucae huius ipsius exercitus turmae profligavere Sequanos. quanto pecunia dites et voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Aeduos evincite, et fugientibus consulate.* Ingens ad ea clamor: et circumfudit eques, frontemque pedites invasere: nec cunctatum apud latera. paullum morae attulere ferrati, restantibus laminis adversum pila et gladios: sed miles, correptis securibus et dolabris, ut si murum perrumperet, caedere tegmina et corpora: quidam truibus aut furcis inertem molem prosternere; iacentesque, nullo ad resurgendum nisu, quasi exanimis linquebantur. Sacro vir primo Augustodunum, dein metu deditiois in villam propinquam cum fidissimis pergit. Illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. incensa super villa, omnes cremavit.

XLVII. Tum demum Tiberius, ortum patratumque bellum, Senatui scripsit: neque dempsit aut addidit vero; sed *fide ac virtute Legatos, se consiliis superfuisse.* simul caussas, cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adiunxit, *magnitudinem imperii extollens; neque decorum Principibus, si una alterave civitas turbet, omissa urbe, unde in omnia regimen. nunc, quia non metu ducatur, iturum, ut praesentia spectaret componeretque.* Decrevere Patres vota pro reditu eius supplicationesque, et alia decora. Solus Dolabella Cornelius, dum anteire ceteros parat, absurdam in adulationem progressus, censuit, *ut orans e Campania urbem introiret.* Igitur secutae Caesaris litterae, quibus *se non tam vacuum gloria praedicabat, ut, post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in iuventa aut spretos trium-*

phos, iam senior peregrinationis suburbanae inane praemium peteret.

XLVIII. Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirini publicis exsequiis frequentaretur, petivit a Senatu. Nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium: Lanuvium: sed impiger militiae, et acribus ministeriis, Consulatum sub D. Augusto, mox, expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumpho adeptus; datusque rector C. Caesari, Armeniam obtinenti, Tiberium quoque, Rhodi agentem, coluebat. quod tunc patefecit in Senatu: laudatis in se officiis, et incusato M. Lollio, quem, auctorem C. Caesari pravitatis et discordiarum, arguebat. sed ceteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula, sordidamque et praepotentem senectam.

XLIX. Fine anni, C. Lutorium Priscum, Equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema desleverat, pecunia donatum a Caesare, conripuit delator, obiectans, aegro Druso composuisse, quod, si extinctus foret, maiore praemio vulgaretur. Id C. Lutorius in domo P. Petronii, socru eius Vitellia coram, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit; ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia, nihil se audivisse, adseveravit. sed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit. sententiaque Haterii Agrippae, Consulibus designati, indictum reo ultimum supplicium.

L. Contra M. Lepidus in hunc modum exorsus est. Si, P. C. unum id spectamus, quam nefaria voce C. Lutorius Priscus mentem suam et aures hominum polluerit, neque carcer, neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus, in eum suffecerint. sin flagitia et facinora sine modo sunt, suppliciis ac remediis Principis moderatio, maiorumque et vestra exempla temperant; et

vana a scelestis, dicta a maleficiis differunt. est locus sententiae, per quam neque huic delictum impune sit, et nos clementiae simul ac severitatis non poeniteat. Saepe audivi Principem nostrum conquerentem, si quis, sumpta morte, misericordiam eius praevenisset. vita Lutorii in integro est; qui neque servatus in periculum Reipubl. neque interfectus in exemplum ibit. studia illi, ut plena recordiae, ita inania et fluxa sunt: nec quidquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum animis, sed muliercularum adrepat. cedat tamen urbe et, bonis amissis, aqua et igni arceatur. Quod perinde censeo, ac si lege maiestatis teneretur.

LI. Solus Lepido Rubellius Blandus e Consularibus adsentit: ceteri sententiam Agrippae secuti: ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud Senatum inculpavit, cum extolleret pietatem, quamvis modicas Principis iniurias acriter ulciscerentium; deprecaretur tam praecipitis verborum poenas; laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum SC. ne decreta Patrum ante diem decimum ad aerarium deferrentur: idque vitae spatium damnatis prorogaretur. sed non Senatui libertas ad poenitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur.

LII. C. Sulpicius, D. Haterius coss. sequuntur: inturbidus externis rebus annus, domi suspecta severitate adversum luxum, qui inmensum proruperat ad cuncta, quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum, quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis, occultabantur; ventris et ganeae paratus, adsiduis sermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquae parcimoniae durius adverteret. Nam, incipiente C. Bibulo, ceteri quoque Aediles disseruerant, *sperni sumptuariam legem, vetitaque utensilium pretia augeri in dies: nec mediocribus remediis*

sisti posse. et consulti Patres integrum id negotium ad Principem distulerant. Sed Tiberius, saepe apud se pensitato, an coerceri tam profusae cupidines posset? num coerciti plus damni in Remp. ferret? quam indecorum adtrectare, quod non obtineret: vel retentum ignominiam et infamiam virorum inlustrium posceret: postremo litteras ad Senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit.

LIII. *Ceteris forsitan in rebus, P. C. magis expediat, me coram interrogari et dicere, quid e Republ. censeam: in hac relatione, subtrahi oculos meos, melius fuit, ne, denotantibus vobis ora ac metum singulorum, qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos, ac velut deprenderem. Quod si mecum ante viri strenui, Aediles, consilium habuissent, nescio, an suasurus fuerim, omittere potius praevallida et adulta vitia, quam hoc adsequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares essemus. sed illi quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia implere velim: mihi autem neque honestum silere neque proloqui expeditum, quia non Aedilis, aut Praetoris, aut Consulis partes sustineo: maius aliquid et excelsius a Principe postulatur: et, cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, et priscum ad morem recidere adgrediar? villarumne infinita spatia, familiarum numerum et nationes? argenti et auri pondus? aeris, tabularumque miracula? promiscuas viris et feminis vestes? atque illa feninarum propria, quis, lapidum caussa, pecuniae nostrae ad externas aut hostilis gentes transferuntur?*

LIV. *Nec ignoro, in conviviiis et circulis incusari ista, et modum posci: sed, si quis legem sanciat, poenas indicat, iidem illi, civitatem verti, splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem, clamitabunt. Atqui, ne corporis quidem morbos veteres,*

et diu auctos, nisi per dura et aspera coerceas: corruptus simul et corruptor, aeger et flagrans animus, haud levioribus remediis restinguendus est, quam libidinibus ardescit. tot a maioribus repertae leges, tot, quas D. Augustus tulit: illae oblivione, haec, quod flagitiosius est, contemptu abolitae, securiorem luxum fecere. nam, si velis, quod nondum vetitum est, timeas, ne vetere: at, si prohibita impune transcenderis, neque metus ultra, neque pudor est. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia sibi quisque moderabatur: quia unius urbis cives eramus: ne inritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victoriis aliena, civilibus etiam nostra consumere didicimus. Quantulum istud est, de quo Aediles admonent! Quam, si cetera respicias, in levi habendum! At, hercule, nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod vita Populi Romani per incerta maris et tempestatum quotidie volvitur. ac, nisi provinciarum copiae et dominis et servitiis et agris subvenerint, nostra nos scilicet nemora nostraeque villae tuebuntur? Hanc, P. C. curam sustinet Princeps: haec ommissa funditus Remp. trahet. reliquis intra animum medendum est: nos pudor; pauperes necessitas; divites satias in melius mutet. Aut, si quis ex magistratibus tantam industriam ac severitatem pollicetur, ut ire obviam queat; hunc et laudo, et exonerari laborum meorum partem fateor. sin accusare vitia volunt, dein, cum gloriam eius rei adepti sunt, simultates faciunt, ac mihi relinquunt, credite, P. C. me quoque non esse offensionum avidum: quas cum graves, et plerumque iniqtas, pro Rep. suscipiam, inanes et inritas, neque mihi aut vobis usui futuras, iure deprecor.

LV. Auditis Caesaris litteris, remissa Aedilibus talis cura; luxusque mensae, a fine Actiaci belli ad ea arma, quis Ser. Galba rerum adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paullatim exole-

vere. Caussas eius mutationis quaerere libet. Dites olim familiae nobilium, aut claritudine insignes, studio magnificentiae prolabebantur. nam etiam tum plebem, socios, regna colere, et coli licitum: ut quisque opibus, domo, paratu speciosus, per nomen et clientelas inlustrior habebatur. postquam caedibus saevitum, et magnitudo famae exitio erat, ceteri ad sapientiora convertere. simul novi homines e municipiis et coloniis atque etiam provinciis, in Senatum crebro adsumpti, domesticam parcimoniam intulerunt: et, quamquam fortuna, vel industria, plerique pecuniosam ad senectam pervenirent, mansit tamen prior animus. Sed praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque. obsequium inde in Principem et aemulandi amor validior, quam poena ex legibus et metus. Nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut, quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium, imitanda posteris, tulit. Verum haec nobis * maiores certamina ex honesto maneant.

LVI. Tiberius, fama moderationis parta, quod ingruentis accusatores represserat, mittit litteras ad Senatum, quis *potestatem Tribuniciam* Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne *Regis*, aut *Dictatoris* nomen adsumeret, ac tamen adpellatione aliqua cetera imperia praemineret. M. deinde Agrippam socium eius potestatis; quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur: simul modestiae Neronis, et suae magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Drusum summae rei admovet: cum, incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuisset. Sed principio litterarum veneratus Deos, *ut consilia sua Reip. prospera-*

rent, modica de moribus adolescentis, neque in falsum aucta, retulit: *esse illi coniugem et tres liberos, eamque aetatem, qua ipse quondam a D. Augusto ad capessendum hoc munus vocatus sit. Neque nunc prope, sed per octo annos capto experimento, compressis seditionibus, compositis bellis, triumphalem et bis Consullem, noti laboris participem sumi.*

LVII. Praeceperant animis orationem Patres; quo quaesitior adulatio fuit. nec tamen repertum, nisi, *ut effigies Principum, aras Deum, templa et arcus* aliaque solita censerent: nisi quod M. Silanus ex contumelia Consulatus honorem Principibus petivit: dixitque pro sententia, *ut publicis privatisve monumentis, ad memoriam temporum, non Consulum nomina praescriberentur, sed eorum, qui Tribuniciam potestatem gererent.* At Q. Haterius cum, *eius diei Senatus consulta aureis litteris figenda in curia, censuisset, deridiculo fuit senex foedissimae adulationis, tantum infamia usus.*

LVIII. Inter quae, provincia Africa Iunio Blaeso prorogata, Servius Maluginensis, Flamen Dialis, ut Asiam sorte haberet, postulavit, *frustra vulgatum, dictitans, non licere Dialibus egredi Italia. neque aliud ius suum, quam Martialium, Quirinaliumque Flaminum: porro, si hi duxissent provincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo Populi scita, non in libris caerimoniarum reperiri. Saepe Pontifices Dialia sacra fecisse, si Flamen valetudine aut munere publico impediretur: duobus et septuaginta annis post Cornelii Merulae caedem neminem suffectum; neque tamen cessavisse religiones. Quod si per tot annos possit non creari, nullo sacrorum damno, quanto facilius ab futurum ad unius anni Proconsulare imperium? Privatis olim simultatibus effectum, ut a Pontificibus Maximis ire in provincias prohiberentur: nunc, Deum munere, Summum Pontificem etiam summum hominum esse,*

non aemulationi, non odio, aut privatis adfectionibus obnoxium.

LIX. Adversus quae cum Augur Lentulus aliique varie disserent, eo decursum est, *ut Pontificis Max. sententiam opperirentur.* Tiberius, dilata notione de iure Flaminiis, decretas ob Tribuniciam Drusi potestatem caerimonias temperavit; nominatim arguens *insolentiam sententiae, aureasque litteras contra patrum morem.* Recitatae et Drusi epistolae, quamquam ad modestiam flexae, pro superbissimis accipiuntur: *Huc decidisse cuncta, ut ne iuvenis quidem, tanto honore accepto, adiret urbis Deos, ingrederetur Senatum, auspicia saltem gentile apud solum inciperet? Bellum scilicet, aut diverso terrarum distineri, litora et lacus Campaniae cum maxime peragrantem. sic imbui rectorem generis humani: id primum e paternis consiliis discere. sane gravaretur adspectum civium senex Imperator, fessamque aetatem, et actos labores praetenderet: Druso quod, nisi ex adrogantia, impedimentum?*

LX. Sed Tiberius, vim Principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis Senatui praebebat, postulata provinciarum ad disquisitionem Patrum mittendo. Crebrescebat enim Graecas per urbes licentia atque impunitas asylo statuendi: complebantur templa pessimis servitorum: eodem subsidio oboerati adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut caerimonias Deum, protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates iura atque legatos. Et quaedam, quod falso usurpaverant, sponte omisere: multae vetustis superstitionibus aut meritis in Populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei species fuit, quo Senatus maiorum beneficia, sociorum pacta, Regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decre-

ta, ipsorumque Numinum religiones introspectit, libero, ut quondam, quid firmaret, mutaretve.

LXI. Primi omnium Ephesii adiere, memorantes, non, ut vulgus crederet, *Dianam atque Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchrimum amnem, lucum Ortygiam, ubi Latonam, partu gravidam, et oleae, quae tum etiam maneat, adnissam, edidisse ea Numina: Deorumque monitu sacratum nemus. Atque ipsum illic Apollinem, post interfectos Cyclopas, Iovis iram vitavisse. Mox Liberum patrem, bello victorem, supplicibus Amazonum, quae aram insederant, ignovisse. Autam hinc, concessu Herculis, cum Lydia potiretur, caerinoniam templo: neque Persarum ditone deminutum ius. Post Macedonas, dein nos servavisse.*

LXII. Proximi Magnetes L. Scipionis et L. Sullae constitutis nitebantur: quorum ille Antiocho, hic Mithridate pulsus, fidem atque virtutem Magnetum decoravere, uti *Dianae Leucophrynae perfugium inviolabile foret.* Aphrodisienses porthac et Stratonicensis Dictatoris Caesaris, ob vetusta in parteis merita, et recens D. Augusti decretum attulere. Laudati, quod *Parthorum irruptionem, nihil mutata in Populum Romanum constantia, pertulissent.* Sed Aphrodisiensium civitas Veneris, Stratonicensium Iovis et Triviae religionem tuebantur. Altius Hierocaesarienses exposuere, *Persicam apud se Dianam, delubrum, rege Cyro, dicatum.* et memorabantur *Perpernae, Isaurici,* multaque alia Imperatorum nomina, qui non modo templo, sed duobus millibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiae Veneri auctor Aerias, post filius eius, Amathus, Veneri Amathusiae, et Iovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, posuissent.

LXIII. Auditae aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copia fessi Patres, et quia studiis

certabatur, Consulibus permisere, *ut perspecto iure, et si qua iniquitas involveretur, rem integram rursus ad Senatum referrent.* Consules super eas civitates, quas memoravi, *apud Pergamum Aesculapii comperitum asyllum, retulerunt; ceteros obscuris ob vetustatem initiis niti. nam Smyrnaeos oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum dicaverint; Tenios eiusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem aedemque iussi sint. propiora Sardinios: Alexandri victoris id donum: neque minus Milesios Dario Rege niti. sed cultus Numinum utrisque, Dianam aut Apollinem venerandi. Petere et Cretaenses simulacro D. Augusti.* Factaque Senatus consulta, quis, multo cum honore, modus tamen praescriberetur, *iussique ipsis in templis figere aera, sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.*

LXIV. Sub idem tempus Iuliae Augustae valetudo atrox necessitudinem Principi fecit festinati in urbem reditus: sincera adhuc inter matrem filiumque concordia, sive occultis odiis. Neque enim multo ante, cum, haud procul teatro Marcelli, effigiem D. Augusto Iulia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat; idque ille credebatur, ut inferius maiestate Principis, gravi et dissimulata offensione abdidisse. Sed tum supplicia Diis, ludique magni ab Senatu decernuntur, *quos Pontifices et Augures et Quindecimviri, Septemviris simul et Sodalibus Augustalibus, ederent.* Censuerat L. Apronius, *ut Feciales quoque iis ludis praesiderent.* Contradixit Caesar, distincto sacerdotiorum iure, et repetitis exemplis: *neque enim unquam Fecialibus hoc maiestatis fuisse. ideo Augustales adiectos, quia proprium eius domus sacerdotium esset, pro qua vota persolverentur.*

LXV. Exsequi sententias haud institui, nisi insignes, per honestum, aut notabili dedecore: quod

praecipuum munus annalium reor, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit. Ceterum tempora illa adeo infecta, et adulatione sordida fuere, ut non modo primores civitatis, quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat, sed omnes Consulares, magna pars eorum, qui Praetura functi, multique etiam pedarii Senatores certatim exsurgerent, foedaque et nimia censerent. Memoriae proditur, Tiberium, quotiens curia egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui solitum, *o homines ad servitutem paratos!* scilicet, etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectae servientium patientiae taedebat.

LXVI. Paullatim dehinc, ab indecoris ad infesta transgrediebantur. C. Silanum, Proconsulem Asiae, repetundarum a sociis postulatam, Mamercus Scaurus e Consularibus, Iunius Otho Praetor, Brutidium Niger Aedilis, simul corripunt, obiectantque *violatum Augusti numen, spretam Tiberii maiestatem: Mamercus, antiqua exempla iaciens, L. Cottam a Scipione Africano, Ser. Galbam a Catone censorio, P. Rutilium a M. Scauro accusatos.* videlicet Scipio et Cato talia ulcisciebantur, aut ille Scaurus, quem proavum suum, opprobrium maiorum Mamercus infami opera dehoneſtabat. Iunio Othoni, litterarium ludum exercere, vetus ars fuit: mox Seiani potentia Senator, obscuram initia impudentibus ausis propellebat. Brutidium artibus honestis copiosum, et, si rectum iter pergeret, ad clarissima quaeque iturum, festinatio exstimulabat, dum aequalis, dein superiores, postremo suamet ipse spes anteire parat: quod multos, etiam bonos, pessum dedit, qui, spretis, quae tarda cum securitate, praematura, vel cum exitio, properant.

LXVII. Auxere numerum accusatorum Gellius Poplicola et M. Paconius: ille Quaestor Silani, hic

Legatus. Nec dubium habebatur, saevitiae captarumque pecuniarum teneri reum: sed multa adgerabantur etiam insontibus periculosa; cum, super tot Senatores adversos, facundissimis totius Asiae, eoque ad accusandum delectis, responderet solus, et orandi nescius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, eo quod ipse creberrime interrogabat: neque refellere, aut eludere dabatur: ac saepe etiam confitendum erat, ne frustra quaesivisset. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publico mancipio acceperat. et, ne quis necessariorum iuvaret periclitantem, maiestatis crimina subdebantur, vinclum et necessitas silendi. Igitur, petito paucorum dierum interiectu, defensionem sui deseruit, ausis ad Caesarem codicillis, quibus invidiam et preces miscuerat.

LXVIII. Tiberius, quae in Silanum parabat, quo excusatus sub exemplo acciperentur, libellos D. Augusti de Voleso Messalla, eiusdem Asiae Proconsule, factumque in eum Senatus consultum recitari iubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. ille, multum de *clementia Principis* praefatus, *aqua atque igni Silano interdendum, censuit, ipsumque in insulam Gyarum relegandum.* Eadem ceteri, nisi quod Cn. Lentulus, *separanda Silani materna bona (quippe alia parente geniti) reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio.*

LXIX. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, *ne quis vita probrosus et opertus infamia, provinciam sortiretur: idque Princeps diiudicaret. nam a legibus delicta puniri: quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, provideri, ne peccaretur?* Adversum quae deseruit Caesar: *non quidem sibi ignara, quae de Silano vulgabantur: sed non ex rumore statuendum. multos in provinciis, contra quam spes aut metus de illis fue-*

rit, egisse. excitari quosdam ad meliora magnitudine rerum; hebescere alios. neque posse Principem sua scientia cuncta complecti: neque expedire, ut ambitione aliena trahatur. ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. sic a maioribus institutum, ut, si anteissent delicta, poenae sequerentur. ne verterent sapienter reperta, et semper placita. satis onerum Principibus, satis etiam potentiae. minui iura, quotiens gliscat potestas: nec utendum imperio, ubi legibus agi possit. Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto laetioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, si propria ira non impelleretur, addidit, insulam Gyrum inमितem et sine cultu hominum esse: darent Iuniae familiae, et viro quondam ordinis eiusdem, ut Cytheram potius concederet. id sororem quoque Silani, Torquatam, priscae sanctimoniae virginem, expetere. In hanc sententiam facta discessio.

LXX. Post auditi Cyrenenses, et, accusante Anchario Prisco, Caesius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium, Equitem Romanum, maiestatis postulatum, quod effigiem Principis promiscuum ad usum argenti vertisset, recipi Caesar inter reos ve-tuit; palam adspernante Ateio Capitone, quasi per libertatem. Non enim debere eripi Patribus vim statuendi: neque tantum maleficium impune habendum, sane lentus in suo dolore esset; Reip. iniurias ne largiretur. Intellexit haec Tiberius, ut erant magis, quam ut dicebantur: perstititque intercedere. Capito insignitior infamia fuit, quod, humani divinique iuris sciens, egregium publicum et bonas domi artes dehonestavisset.

LXXI. Incessit dein religio, quonam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustae Equites Romani voverant *Equestri Fortunae*, nam etsi delubra eius Deae multa in urbe, nullum ta-

men tali cognomento erat. repertum est, acdem esse apud Antium, quae sic nuncuparetur, *cunctasque caerimonias Italicis in oppidis, templaque et Numinum effigies, iuris atque imperii Romani esse.* ita donum apud Antium statuitur. Et, quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Maluginensem, Flaminem Dialem, prompsit Caesar, recitavitque decretum Pontificum: *quotiens valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset, ut, Pontificis Maximi arbitrio, plus quam binotium abesset: dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius quam bis eundem in annum.* Quae, Principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam, et provinciarum administrationem Djalibus non concedi. memorabaturque L. Metelli, Pontificis Maximi, exemplum, qui Aulum Postonium, Flaminem, attinisset. Ita sors Asiae in eum, qui Consularium Maluginensi proximus erat, conlata.

LXXII. Iisdem diebus Lepidus ab Senatu petivit, *ut basilicam Pauli, Aemilia monimenta, propria pecunia firmaret ornaretque.* erat etiam tum in more publica munificentia: nec Augustus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut exundantis opes, ornatum ad urbis et posterum gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniae modicus, avitum decus recoluit. At *Pompeii theatrum igne fortuito haustum, Caesar exstructurum pollicitus est, eo quod nemo e familia restaurando sufficeret; manente tamen nomine Pompeii.* simul laudibus Seianum extulit, *tamquam labore vigilantiaque eius tanta vis unum intra damnum stetisset.* Et censuere Patres, *effigiem Seiano, quae apud theatrum Pompeii locaretur.* neque multo post Caesar, cum Iunium Blaesum, Proconsulem Africae, triumphus insignibus attolleret, *dare id se, dixit, honori Seiani, cuius ille avunculus erat.*

LXXIII. Ac tamen res Blaesi dignae decore tali fuere. nam Tacfarinas, quamquam saepius depulsus, reparatis per intima Africae auxiliis, huc adrogantiae venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, *sedemque* ultro sibi atque exercitui suo postularet, aut bellum *inexplicabile* minitaretur. Non alias magis sua Populique Rom. contumelia indoluisse Caesarem ferunt, quam, *quod desertor et praedo, hostium more ageret. ne Spartaco quidem, post tot consularium exercituum clades inultam Italianam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Respublica, datum, ut pacto in fidem acciperetur: nedum, pulcherrimo Populi Romani fastigio, latro Tacfarinas pace et concessione agrorum redimeretur.* Dat negotium Blaeso, *ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi; ipsius autem Ducis quoquo modo potiretur.*

LXXIV. Et recepti ea venia plerique. mox adversum artes Tacfarinatis haud dissimili modo belligeratum. Nam quia ille, robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incursaret eluderetque, et insidias simul tentaret, tres incessus, totidem agmina parantur. ex quis Cornelius Scipio Legatus praefuit, qua praedatio in Leptinos, et suffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtensium pagi impune traherentur, propriam manum Blaesus filius duxit: medio, cum delectis, castella et munitiones idoneis locis imponens, Dux ipse arta et infensa hostibus cuncta fecerat; quia, quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, et saepe a tergo erat: multique eo modo caesi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit, praeponitque Centuriones virtutis expertae: nec, ut mos fuerat, acta aestate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciae componit: sed ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos et solitudi-

num gnaros, mutantem mapalia Tacfarinatem turbat: donec, fratre eius capto, regressus est, propterantius tamen, quam ex utilitate sociorum; relictis, per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaeso tribuit, ut *Imperator* a legionibus salutaretur; prisco erga Duces honore, qui bene gesta Rep. gaudio et impetu victoris exercitus conclamabantur: erantque plures simul Imperatores, nec super ceterorum aequalitatem. concessit quibusdam et Augustus id vocabulum; ac tunc Tiberius Blaeso postremum.

LXXV. Obiere eo anno viri inlustres, Asinius Sallionus, M. Agrippa et Pollione Asinio avis, fratre Druso, insignis, Caesarique progener destinatus. Et Capito Ateius, de quo memoravi, Principem in civitate locum studiis civilibus adsecutus; sed avo Centurione Sullano, patre Praetorio. Consulatum ei adceleraverat Augustus, ut Labeonem Antistium, iisdem artibus praecellentem, dignatione eius magistratus anteiret. Namque illa aetas duo pacis decora simul tulit. sed Labeo incorrupta libertate, et ob id fama, celebratior: Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur. Illi, quod Praeturam intra stetit, commendatio ex iniuria; huic, quod Consulatum adeptus est, odium ex invidia oriebatur.

LXXVI. Et Iunia sexagesimo quarto post Philippensem aciem anno, supremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Cassii uxor, M. Bruti soror. Testamentum eius multo apud vulgum rumore fuit; quia, in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominavisset, Caesarem omisit. quod civiliter acceptum: neque prohibuit, quo minus laudatione pro rostris ceterisque solennibus funus cohonestaretur. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiusdem

nobilitatis nomina: sed praefulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visebantur.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER QVARTVS.

BREVIARIVM LIBRI.

CAP. 1. *Tiberius sacrit. Caussa penes Ael. Seianum, cuius ingenium et mores. 2. Is ad dominationem adspirat, quo ut perveniat, Romae in castra Praetoria militem conducit. 3. Druso, Tiberii filio, insidiatur per uxorem eius, stupro pollutam. 4. Drusus Germanici togam virilem sumit. Status publicus, numerus legionum, 5. earum et cohortium et classium loca exponuntur. 6. Civilis administratio qualis hactenus. 7. Seianus potentiam auget, 8. sublato per venenum Druso. Tiberius animum obfirmat, Senatum erigit, eique filios Germanici duo commendat, ut imperii heredes. 9. Funus Druso inlustre. 10. 11. Falsa de Druso ab incauto patre necato fama. 12. Populi favor filii Germanici noxius. Iis et Agrippinae Seianus insidias struit.*

13. *Tiberius legationes et accusationes civitatum et provinciarum audit. 14. De asylis actum; Histrones Italia pulsi. 15. Alter ex Drusi liberis obit. Item Lucilius Longus, Principis amicus. Capito damna-*